

دانشگاه گنبد کاووس
نشریه "حفاظت زیست بوم گیاهان"
دوره دهم، شماره بیستم
<http://pec.gonbad.ac.ir>

علمی-پژوهشی

بررسی تعارضات چرا در مناطق حفاظت شده (مطالعه موردی: منطقه حفاظت شده بهرام گور در استان فارس)

رضاالدین عوفی^{۱*}، حسین بارانی^۲، احمد عابدی سروستانی^۳

^۱ دانشجوی دکتری علوم مرتع، دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان
^۲ دانشیار گروه مدیریت مرتع، دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان
^۳ دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۳

چکیده

مناطق حفاظت شده به عنوان یکی از مهم ترین و موثرترین ابزار در جهان برای حفاظت از تنوع زیستی ظهور یافته اند. تغییر کاربری اراضی طبیعی، به ویژه مراتع به مناطق حفاظت شده، باعث می گردد تا چرا در بخشی از اراضی مرتعی با محدودیت هایی روبه رو شود. این محدودیت ها موجب بروز تعارض بین ذی نفعان مختلف اراضی طبیعی می شود. این تحقیق به بررسی تعارضات چرا موجود در منطقه حفاظت شده بهرام گور می پردازد. در اولین مرحله از مطالعه، به منظور بررسی تعارضات موجود، مصاحبه با ذی نفعان مختلف صورت گرفته است. روش نمونه گیری از نوع روش طبقه بندی، انتساب بهینه و روش هدفمند بوده و حجم جامعه آماری از روش گلوله برفی به دست آمده است. ابزار استفاده شده برای جمع آوری داده ها، پرسش نامه بوده و برای انجام تجزیه و تحلیل های آماری داده ها از نرم افزارهای R و Gephi استفاده گردیده است. به طور کلی، چهار گروه ذی نفع و ۱۳ موضوع تعارض شناسایی شد. از طرفی، ۴۹۷ پرسش نامه نیز تکمیل گردید. نتایج این تحقیق، تعارض بین سه ذی نفع / ذی ربط سازمان حفاظت محیط

* نویسنده مسئول: owfireza@yahoo.com

زیست، اداره منابع طبیعی و دامدار را بیش از سایرین نشان می‌دهد که تعداد تعارضات مربوط به دامدار با ۱۲ تعارض و سازمان حفاظت محیط زیست با ۱۰ تعارض، بیش از دیگران است. همچنین بیشترین تعداد تعارض نیز بین سازمان حفاظت محیط زیست و دامدار، با ۸ تعارض وجود دارد. بر اساس یافته‌های این تحقیق، می‌توان در راستای رفع تعارضات کلیدی و مهم، برنامه‌ریزی و مدیریت، توسط مدیریت منابع طبیعی و مناطق حفاظت شده صورت گیرد.

کلمات کلیدی: ذی‌نفعان در منطقه حفاظت شده، مدیریت تعارض، مدیریت چرا، مدیریت محیط زیست

مقدمه

تعارض، دارای تعاریف و مفاهیم مختلفی است. طبق تعریفی که بیش از سایر منابع مورد استناد است، تعارض هنگامی ایجاد می‌شود که میان باورها یا رفتارهاییک یا چند تن از اعضای دسته‌های افراد، عدم توافق یا اصطکاک به‌وجود آید (Rahim, 2011). به گفته وی، تعارض اجتناب‌ناپذیر است و این حالت در اثر کنش و واکنش انسان با محیط اطراف خود و با سایر اجزاء رخ می‌دهد. رقابت و تعارض در محیطی که بیش از دو مخاطب، تمایل به استفاده و کنترل یک منبع خاص را دارند و هیچ کدام از طرفین تمایلی به اشتراک‌گذاری منبع ندارند، رخ می‌دهد. در برخی موارد، یک منبع مشترک برای ذی‌نفعان مختلف دارای ارزش‌های متفاوتی است و تعارض بر سر مالکیت می‌تواند بنا به عقاید، مهارت‌ها و نگرش طرفین، جنبه‌های مختلفی داشته باشد.

تعارض در بهره‌وری از منابع طبیعی نیز دیده می‌شود. منابع طبیعی همچون زمین، آب، چوب، مواد معدنی، فلزات و نفت منابع حیاتی ارزشمندی برای معیشت و درآمد محسوب می‌شوند و کشورها و جوامع آنها در سراسر جهان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. زمانی که منابع طبیعی، به صورت ضعیف مدیریت و کنترل شود، یا اینکه تقسیم آنها بین ذی‌نفعان به صورت غیرمنصفانه انجام شود، این مسأله می‌تواند منجر به ایجاد تنش و تشدید تعارض شدید و خشونت بار گردد و نیز می‌تواند منشأ یک تعارض پویا در کل منطقه شود (UNDPA/UNEP, 2015).

تغییر کاربری اراضی طبیعی، به‌ویژه مراتع به مناطق حفاظت‌شده، باعث می‌گردد تا بخشی از اراضی در دسترس برای چرای دام، از دسترس دامداران حذف و یا چرا در این اراضی با محدودیت‌هایی روبه‌رو شود. این محدودیت‌ها موجب بروز تعارض بین ذی‌نفعان مختلف اراضی طبیعی می‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۳). از بارزترین تعارضات موجود در این زمینه می‌توان به تعارضات ما بین دامداران و سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان متولی امر حفاظت مناطق حفاظت شده در کشور اشاره کرد (قاسمی، ۱۳۹۰). دامداران برای تولید بیشتر محصولات دامی خود ناگزیر به استفاده بیشتر از مراتع، چرای تعداد بیشتر دام، دسترسی به منابع آب

و علوفه در سایر نقاط منطقه، تردد در مسیرهایی که ممکن است در داخل یا حاشیه منطقه حفاظت شده باشند و ... دارند که اکثرا این موارد منجر به تاثیر بر رفتار و جمعیت وحوش منطقه حفاظت شده می‌گردد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۳)، لذا سازمان حفاظت محیط زیست که مسئولیت حفاظت از وحوش را بر عهده دارد، ناچار به جلوگیری از موارد فوق و اعمال قانون می‌شود که در نهایت باعث ایجاد تعارض بین دو گروه مذکور می‌گردد (قاسمی، ۱۳۹۰).

با تکیه بر منابع، تعارضات موجود برای دامداران در مناطق حفاظت‌شده می‌توانند به انواع تعارضات اصلی زیر تقسیم شوند:

تعارض مابین دامداران داخل یک مرتع یا یک طایفه (Hundie, 2010)، تعارض مابین دامداران طوایف مختلف یا مراتع مختلف (Mussa et al., 2017)، تعارض مابین دامداران و بهره‌برداران غیر دامدار موجود در منطقه، شامل سرمایه‌گذاران، کشاورزان و موارد دیگر (Bartels, 2016; Massawe & Urassa, 2016)، تعارض دامداران - نهادهای دولتی (Bartels, 2016)، تعارض دامداران - حیات وحش (درندگان) (Eshete et al., 2018)، تعارض احتمالی مابین دامداران دارای پروانه و مجوز چرا و دامداران بدون پروانه و مجوز چرا، ایران دارای چهار گروه از اراضی تحت نظارت سازمان حفاظت محیط زیست است که شامل پارک ملی، منطقه حفاظت شده، ذخیره گاه زیست کره و نیز منطقه شکار ممنوع است؛ اما از آنجا که تعداد و وسعت مناطق حفاظت شده بیشتر از سایر مناطق دیگر است و نیز این که در پیرامون و حتی درون این مناطق، روستا وجود دارد و از طرفی مطابق قوانین سازمانی، که حضور دام در مناطق حفاظت شده مجاز است، لذا در این مناطق تعارضات چرای بیشتری دیده می‌شود که علاوه بر تعارضات چرا مابین دامداران با دیگر دامداران، کشاورزان و باغ‌داران و ...، شاهد تعارضات دامداران با سازمان حفاظت محیط زیست نیز خواهد بود (قاسمی، ۱۳۹۰).

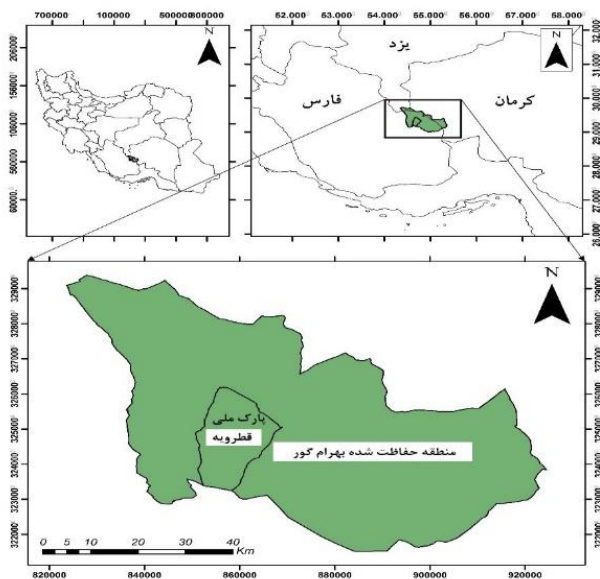
انتظار می‌رود در منطقه، بیشتر تعارضات موجود در بین دامداران از یک سو و سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان متولی حفاظت از مناطق حفاظت شده از سوی دیگر باشد. از طرفی، تعارضات ما بین سازمان حفاظت محیط زیست و نیز اداره منابع طبیعی به عنوان مالک مناطق حفاظت شده هم مشهود باشد. با توجه به اهمیت تعارض و نیز وجود تعارضات در مناطق حفاظت شده، هدف از انجام مطالعه حاضر، بررسی تعارضات چرادار منطقه حفاظت شده بهرام گور، شناسایی عوامل موثر بر ایجاد تعارض در مدیریت چرا در منطقه، بررسی شدت تعارضات مدیریت چرا و رتبه بندی آنها و نیز ارائه راهکارهای مقابله با تعارض و

بهره‌گیری از نظر ذی‌نفعان / ذی‌ربطان مختلف منطقه حفاظت‌شده و مقایسه آنها، برای بهترین تصمیم‌گیری در زمینه حفاظت و بهره‌برداری پایدار از اراضی و منابع طبیعی منطقه است.

مواد و روشها

منطقه مورد مطالعه

منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور در پیرامون پارک ملی قطرویه قرار دارد. این دو ناحیه به عنوان تنها نقطه در جهان که دارای جمعیت پویایی از گور یا گورخر ایرانی (*Equus hemionus onager*) هستند، شناخته می‌شوند. این منطقه که در سال ۱۳۵۱ به عنوان منطقه حفاظت‌شده، تحت نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان فارس قرار گرفت، اگر چه در مرز استان‌های فارس، کرمان و یزد واقع شده است، اما مدیریت و نظارت آن با اداره کل حفاظت محیط زیست استان فارس است. وسعت منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور، در حال حاضر ۳۷۶/۲۰۲ هکتار است و بیشترین حد ارتفاعی آن، کوه علی دادی، ۲۷۸۷ متر و کم‌ارتفاع‌ترین نقطه آن ۱۶۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. به لحاظ جغرافیایی، این منطقه در مختصات $29^{\circ} 43'$ تا $29^{\circ} 43'$ عرض شمالی و $52^{\circ} 21'$ تا $54^{\circ} 21'$ طول شرقی واقع شده است. اقلیم منطقه، گرم و خشک با بارندگی سالیانه حدود ۲۰۰ میلی‌متر است. ۶۰ درصد منطقه را مراتع تشکیل می‌دهند. با توجه به وسعت، تغییرات ارتفاعی، توپوگرافی و نیز نوع خاک، ۱۰ تیپ گیاهی در منطقه دیده می‌شود (دیده‌بان محیط زیست و حیات وحش ایران، ۱۳۹۱؛ گزارش مهندسين مشاور جامع ایران، ۱۳۹۳). شکل ۱، موقعیت جغرافیایی منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور را نشان می‌دهد.

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی منطقه حفاظت شده بهرام گور (گزارش مهندسیین مشاور جامع ایران، ۱۳۹۳)

تعداد ۲۰ روستا در محدوده منطقه حفاظت شده بهرام گور وجود دارد که ۷ روستا در آن و بقیه در پیرامون واقع شده‌اند. شغل اصلی اکثر اهالی منطقه دامداری و در وهله بعد کشاورزی و باغداری است. تخمین زده می‌شود که بیش از ۶۰ سامان عرفی و حدود ۴۰۰ بهره بردار دامدار در منطقه وجود داشته باشند. دام موجود در منطقه غالباً از نوع گوسفند با تعداد تقریبی بیش از ۵۰/۰۰۰ راس بوده و بز نیز به میزان کم یعنی حدود ۲۰۰۰ راس و شتر هم با تعداد تقریبی ۴۰۰ نفر وجود دارد. در منطقه حدود ۱۱۵۰ هکتار اراضی باغی و زراعی وجود دارد که برای تولید گندم، جو، پسته، انار و ... مورد استفاده قرار می‌گیرند که در حدود ۳۰۰ خانوار از این طریق امرار معاش می‌کنند (دیدهبان محیط زیست و حیات وحش ایران، ۱۳۹۱؛ گزارش مهندسیین مشاور جامع ایران، ۱۳۹۳).

روش تحقیق

با توجه به هدف مطالعه که بررسی تعارضات چرا در منطقه حفاظت شده بهرام‌گور بود، انجام پژوهش در سه مرحله اصلی صورت گرفت که به شرح زیر است:

مرحله اول (مطالعات اکتشافی (کیفی) جهت شناسایی ذی‌نفعان و منابع مورد تعارض در منطقه و تنظیم پرسش‌نامه): به منظور بررسی تعارضات چرای موجود، مصاحبه با جامعه گرودار صورت گرفت. انجام مصاحبه از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و در قالب روش تحلیل محتوا انجام پذیرفت. بدین منظور ذی‌نفعان/ ذی‌ربطان دارای تجربه در زمینه تعارضات موجود، شناسایی شد و مصاحبه تا جایی صورت پذیرفت که دیگر یافته جدیدی حاصل نگردید. همچنین مصاحبه با کارشناسان و نیروهای سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی ذی‌نفع در منطقه صورت گرفت. مصاحبه‌ها از طریق روش کدبندی، دسته‌بندی و خلاصه‌سازی شد.

مرحله دوم (مطالعات میدانی برای ارزیابی و اولویت‌بندی شدت تعارضات موجود در بین ذی‌نفعان): در دومین مرحله تلاش شد تا اطلاعات کیفی گردآوری شده در فرایند مصاحبه، از طریق تکمیل پرسش‌نامه در جمعیت بیشتری که به لحاظ آماری بتوان نتایج حاصل از مطالعه را به کل منطقه تعمیم داد، کمی‌سازی شود. پس از انجام مصاحبه، پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته مشتمل بر گویه‌های بسته، باز و نیمه‌باز طراحی شد. پرسش‌نامه‌ها در بین ذی‌نفعان تکمیل گردید. روش نمونه‌گیری برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها، روش طبقه‌بندی هدفمند است و تعداد نمونه لازم از روش انتساب بهینه به دست می‌آید به این صورت که در هر طبقه، با توجه به حجم آن، اقدام به تعیین تعداد نمونه بهینه برای آن طبقه می‌گردد، به نحوی که حتی با افزایش آن تعداد نمونه، تغییرات خاصی در خروجی‌ها دیده نشود (عمیدی و پاشا، ۱۳۸۵). برای تعیین روایی پرسش‌نامه از افراد متخصص در زمینه منابع طبیعی و علوم اجتماعی استفاده شد که به این ترتیب با تغییراتی که در آن اعمال گردید، مشخص گردید که پرسش‌نامه، اهداف پژوهش را برآورده می‌کند و قابل درک برای افراد متخصص و غیر متخصص است. از طرفی، برای اندازه‌گیری تمامی صفات مورد پژوهش، مناسب است و همه جوانب پژوهش را پوشش می‌دهد. چهار مورد ذکر شده از اصول پایه برای تعیین روایی پرسش‌نامه است (دادگر مقدم و خواجه دلویی، ۱۳۹۶). به این ترتیب مشخص شد که پرسش‌نامه طراحی شده، از نظر کاربردی مفید و مناسب است. بعد از تأیید روایی، اقدام به تأیید پایایی پرسش‌نامه از طریق آزمون آلفای کرونباخ گردید و سپس، پرسش‌نامه‌ها در بین اعضای جامعه مطالعاتی تقسیم و تکمیل شدند. بعد از آن، داده‌ها در محیط نرم افزارهای Gephi و R تجزیه و تحلیل شدند.

مرحله سوم (شناسایی و اولویت‌بندی روش‌ها، بررسی توان سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و ارائه راه‌های پیشنهادی در مدیریت تعارضات در منطقه): پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخ به سوالات اولیه تحقیق، کارگاه‌های مشارکتی با ذی‌نفعان موجود در منطقه به منظور تعیین راه‌حل‌ها برای مدیریت تعارضات موجود برگزار شد. جدول ۱، اطلاعات مربوط به جامعه آماری طبقات و تعداد افراد نمونه‌گیری شده در هر طبقه را نشان می‌دهد.

جدول ۱- جامعه آماری طبقات و تعداد افراد نمونه‌گیری شده در هر طبقه

ردیف	طبقه	جامعه آماری	تعداد افراد نمونه‌گیری شده
۱	سازمان حفاظت محیط زیست	۶	۵
۲	اداره منابع طبیعی	۴	۳
۳	اداره آبفا روستائی	۳	۳
۴	دامدار	۴۷	۲۸

نتایج نیز در دو بخش، شامل ذی‌نفعان / ذی‌ربطان موجود در منطقه (از دیدگاه شخصیت حقوقی و حقیقی) و نیز تعارضات موجود در منطقه (از دیدگاه ذی‌نفعان / ذی‌ربطان درگیر) ارائه گردید.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، طبقات، شامل ذی‌نفعان مختلف موجود در منطقه است. جامعه آماری در تمامی طبقاتی که به ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقوقی منطقه دلالت دارد محدود است؛ چرا که منطقه حفاظت شده در مجاورت بخش قطرویه قرار دارد که بخشی کوچک در شهرستان نیریز است و ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقوقی موجود در آن بخش به دلیل کوچک بودن ادارات موجود در آنجا، از تعداد کارشناسان محدودی برخوردارند که پاسخگوی سوالات مربوط به منطقه باشند که در این وضعیت تعداد افراد نمونه‌گیری شده برای این طبقات نیز محدود بوده و به حداقل نیز رسیده است.

در مورد طبقاتی که به ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقیقی موجود در منطقه دلالت دارند، وضعیت متفاوت است. در مورد گردشگر غیر مجاز و شکارچی نمی‌توان جامعه آماری را مشخص نمود. برای دامداران نیز دامدارانی

در نظر بودند که تعداد دام بیشتر، سامان عرفی وسیعتر، داشتن سابقه تعارض در منطقه و یا مجموعه‌ای از این عوامل را داشته‌اند. برای کشاورز و باغ‌دار نیز آن گروه از آنها انتخاب شدند که دارای زمین در مجاورت منطقه، زمین وسیع، سابقه تعارض در منطقه و یا مجموعه‌ای از آنها بودند. علاوه بر مطالب فوق، موضوعات مورد تعارض در منطقه نیز مورد کدبندی قرار گرفت. کدبندی تعارضات مربوط باعث استفاده راحت‌تر در تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها و نیز فهم بهتر تعارضات در گروه‌بندی آنها می‌گردد. به‌طور کلی، با توجه به تعداد تعارضات و ذی‌نفعان/ ذی‌ربطان درگیر در تعارضات و نیز یک‌طرفه بودن تعارضات موجود، اقدام به تکمیل ۴۹۷ پرسش‌نامه گردیده است. جدول ۲، کد موضوعات تعارض را نشان می‌دهد.

جدول ۲ - کد موضوعات تعارض

کد	موضوع تعارض				ردیف
	کلان	اصلی	فرعی	شاخه	
۱-۱	چرائی	چرای دام	تولیت/ مدیریت/ مرز و محدود	مرز و محدوده	۱
۲-۱					
۲-۱	چرائی	چرای دام	تولیت/ مدیریت/ مرز و محدود	ممیزی	فرایند ممیزی
۲-۱-۱					
۲-۲	چرائی	چرای دام	تولیت/ مدیریت/ مرز و محدود	ممیزی	جهت صدور پروانه دام دار
۲-۱-۱					
۱-۳	چرائی	چرای دام	تولیت/ مدیریت/ مرز و محدود	طرح مرتعداری/ برنامه مدیریتی/ بهره برداری از مراتع/ واگذاری عرصه	۴
۲-۱					
۲-۱-۲	چرائی	چرای دام	زمان ورود دام		۵
۲-۱-۳	چرائی	چرای دام	زمان خروج دام		۶
۲-۱-۴	چرائی	چرای دام	تعداد دام		۷
۵-۱	چرائی	چرای دام	نوع دام	سگ گله	۸
۲-۱					

ادامه جدول (۲)

کد	موضوع تعارض			شاخه	زیر شاخه	ردیف
	کلان	اصلی	فرعی			
۲-۱-۶	چرائی	چرای دام	مسیر چرای دام / مسیر تردد دام			۹
۲-۱-۷-۱	چرائی	چرای دام	تاسیسات ساختمانی دام دار (تاسیسات دام داری / سرپناه دام دار) / دفع پسماند توسط گردشگر غیر مجاز	تاسیسات ساختمانی دام دار (تاسیسات دام داری / سرپناه دام دار)		۱۰
۲-۱-۷-۲	چرائی	چرای دام	تاسیسات ساختمانی دام دار (تاسیسات دام داری / سرپناه دام دار) / دفع پسماند توسط گردشگر غیر مجاز	دفع پسماند توسط گردشگر غیر مجاز		۱۱
۲-۱-۸-۱	چرائی	چرای دام	آب شرب دام	چشمه		۱۲
۲-۱-۸-۲	چرائی	چرای دام	آب شرب دام	چاه مالداري		۱۳

نتایج

می‌توان با توجه به طبقه‌بندی ذکرشده، به موارد زیر در مورد تعارضات موجود در منطقه اشاره نمود:

I. ذی‌نفعان / ذی‌ربطان موجود در منطقه (از دیدگاه شخصیت حقوقی و حقیقی): ذی‌نفعان / ذی‌ربطان در منطقه به دو گروه اصلی تقسیم شده‌اند. دسته اول ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقوقی‌اند که شامل سازمان محیط زیست و ادارات منابع طبیعی و آب‌فای روستایی هستند. دسته دیگر ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقیقی هستند که دامداران را شامل می‌شود. هر ذی‌نفع / ذی‌ربط با توجه به طرف مقابل آن که دارای چه شخصیتی است، در برخورد با تعارض فی ما بین دارای واکنش متفاوتی است. علاوه بر اینکه بین دو گروه فوق تعارضاتی وجود دارد، در بین خود دو گروه نیز تعارضاتی دیده می‌شود. به این ترتیب برای بررسی ذی‌نفعان / ذی‌ربطان موجود در منطقه از دیدگاه شخصیت حقوقی و حقیقی، به بررسی آنها در چهار گروه زیر پرداخته می‌شود.

شایان ذکر است که حقوقی - حقیقی بیانگر تعارضات موجود بین ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقوقی نسبت به ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقیقی و از دیدگاه ذی‌نفعان / ذی‌ربطان حقوقی است ولی حقیقی - حقوقی برعکس حالت ذکر شده قبلی است.

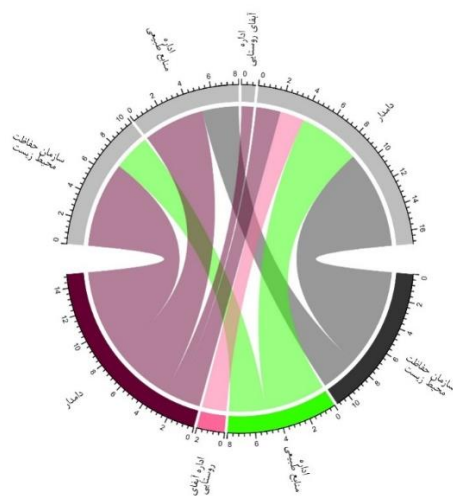
(۱) **حقوقی - حقوقی:** در این گروه دو ذی‌نفع / ذی‌ربط حقوقی شامل سازمان حفاظت محیط زیست و اداره منابع طبیعی وجود دارد و نیز چهار تعارض چرایی دیده می‌شود. سازمان حفاظت محیط زیست دو تعارض با اداره منابع طبیعی و اداره منابع طبیعی نیز دو تعارض با سازمان حفاظت محیط زیست دارند.

(۲) **حقوقی - حقیقی:** در این گروه چهار ذی‌نفع / ذی‌ربط وجود دارد که سه گروه آنها حقوقی و شامل سازمان حفاظت محیط زیست و ادارات منابع طبیعی و آبفا روستایی بوده و نیز یک گروه حقیقی شامل دامدار است. از طرفی ۱۵ تعارض چرایی وجود دارد. سازمان حفاظت محیط زیست ۸ تعارض با دامدار، اداره منابع طبیعی پنج تعارض با دامدار و اداره آبفا روستایی دو تعارض با دامدار دارند.

(۳) **حقیقی - حقوقی:** در این گروه چهار ذی‌نفع / ذی‌ربط وجود دارد که یک گروه آنها حقیقی و شامل دامدار بوده و نیز سه گروه حقوقی شامل سازمان حفاظت محیط زیست و ادارات منابع طبیعی و آبفا روستایی است. از طرفی ۱۱ تعارض چرایی وجود دارد. دامدار ۷ تعارض با سازمان حفاظت محیط زیست، سه تعارض با اداره منابع طبیعی و یک تعارض با اداره آبفا روستایی دارند.

(۴) **حقیقی - حقیقی:** در این گروه یک ذی‌نفع / ذی‌ربط حقیقی شامل دامدار وجود دارد که در بین خودشان دارای تعارض هستند. با توجه به اینکه نرم‌افزار باید قادر به تشخیص این دو گروه از هم باشد، لذا هر جا که نیاز به بررسی هر دو گروه با هم بود، اقدام به تقسیم آنها به دو گروه، یکی "دامدار" با کد ۱۳ و دیگری "دامدار (گروهی دیگر)" با کد ۱۳۱ شده است، اما در سایر حالاتی که فقط نیاز به بررسی کلیه دامداران به عنوان یک گروه بوده، فقط از یک گروه تحت عنوان "دامدار" با کد ۱۳ استفاده گردیده است. دو تعارض چرانی دیده می‌شود. دامدار یک تعارض با دامدار (گروهی دیگر) و دامدار (گروهی دیگر) نیز یک تعارض با دامدار (یعنی تعارض بین خود دامداران) دارند.

شکل ۲، ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان با یکدیگر را نشان می‌دهد.

شکل ۲- ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان با یکدیگر

II. تعارضات موجود در منطقه (از دیدگاه ذی‌نفعان / ذی‌ربطان درگیر): در این جادیدگاه‌های ذی‌نفعان / ذی‌ربطان درگیر در هر کد موضوع تعارض چرا که شامل ۱۳ کد موضوع تعارض است بررسی می‌شود:

- (۱) **مرز و محدوده (۲۱۱۱):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به محل و حدود مناطق تحت چرا مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۱۱) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۱۱):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که گاهی دامداران اقدام به تعرض به پارک ملی قطرویه که در دل منطقه حفاظت شده بهرام گور قرار دارد و نیز قرق‌های ممنوع موجود در منطقه یا همان مناطق امن می‌نمایند. مناطق امن که در منطقه حفاظت شده تعریف شده است مکانی است که دارای پوشش گیاهی مرتعی و تنوع زیستی بالاتری نسبت به منطقه بوده و تقریباً شبیه پارک ملی با آن برخورد می‌گردد. دامداران میزان این تعارض را کم می‌دانند.
- (۲) **فرآیند ممیزی (۲۱۱۲۱):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به ممیزی محل و حدود مناطق تحت چرا مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:

- محیط زیست - منابع طبیعی (۱/۲/۲۱۱۲۱) و منابع طبیعی - محیط زیست (۲/۱/۲۱۱۲۱): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که تعارض بین دو دستگاه دولتی معمولاً در نحوه اجرای مصوباتی است که هر اداره خود را ملزم به اجرای آن می‌داند؛ لذا باید آن قوانین را بازبینی نمود. اداره منابع طبیعی نیز بیان می‌دارد که قوانین ما اجازه مصالحه در این موارد را فقط تا جای ممکن به ما می‌دهد و البته سازمان حفاظت محیط زیست نیز همین مشکل را دارد و این مورد باعث تشدید تعارض مذکور می‌گردد.
- ۳) **ممیزی برای صدور پروانه دامداران (۲۱۱۲۲):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به ممیزی برای صدور پروانه دامداران مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
- **منابع طبیعی - دامدار (۲/۱۳/۲۱۱۲۲):** تعارضی یک طرفه است. اداره منابع طبیعی بیان می‌دارد که این تعارض موجب گرفتاری‌های زیادی برای این اداره شده است و در سطح بسیار زیاد است. هر چند آخرین مرحله ممیزی در منطقه برای صدور پروانه چرا مربوط به سال ۱۳۸۵ بوده و از آن زمان به بعد هر چه بوده نقل و انتقالات و جابه‌جایی‌های پروانه‌های چرا در بین دامداران بوده است، ولی باز هم این تعارض سبب درگیری‌های زیادی برای این اداره می‌گردد. دامداران بیان می‌دارند که در این زمینه هیچ مشکلی ندارند و با توجه به ممیزی‌های منطقه که در سالیان پیش انجام شده، فقط در این مدت اقدام به نقل و انتقال و جابه‌جایی پروانه‌های چرا کرده‌اند که تعارض خاصی را به دنبال نداشته است.
- ۴) **طرح مرتعداری / برنامه مدیریتی / بهره‌برداری از مراتع / واگذاری عرصه (۲۱۱۳):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به واگذاری طرح‌های مرتعداری، برنامه‌های مدیریتی اداره منابع طبیعی در محدوده، طرح‌های بهره‌برداری از مراتع و نیز واگذاری عرصه‌های منابع طبیعی به غیر که توسط اداره منابع طبیعی انجام می‌گیرد، مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
- **محیط زیست - منابع طبیعی (۱/۲/۲۱۱۳) و منابع طبیعی - محیط زیست (۲/۱/۲۱۱۳):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که سطح این تعارض بسیار زیاد است و سالانه در حدود ۵۰ فقره پرونده قضایی در این مورد تشکیل می‌شود که بیشتر مربوط به مبحث بهره‌برداران آنگوزه است. اداره منابع طبیعی نیز بیان می‌دارد که قوانین ما اجازه مصالحه در این موارد را فقط تا جای ممکن به ما می‌دهد و البته اداره محیط زیست نیز همین مشکل را دارد و این مورد باعث تشدید تعارض مذکور می‌گردد.

- منابع طبیعی - دامدار (۲/۱۳/۲۱۱۳): تعارضی یک طرفه است. اداره منابع طبیعی بیان می‌دارد که این تعارض موجب گرفتاری‌های زیادی برای این اداره شده است و در سطح بسیار زیاد است چرا که واگذاری طرح‌ها و بهره‌برداری از مراتع برای این اداره مشکلات زیادی را از نظر مطالعه و اجرا پیش رو می‌گذارد و این اداره باید تمام جوانب را در نظر بگیرد. دامداران بیان می‌دارند که در این تعارض هیچ مشکلی وجود ندارد؛ چرا که واگذاری‌ها به صورت گروهی به افراد انجام می‌شود و بهره‌برداران یک نفر را به عنوان نماینده خود به اداره منابع طبیعی معرفی می‌کنند و ضمناً مرز و محدوده هم کاملاً مشخص است.
- ۵) زمان ورود دام (۲۱۲): بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به زمان ورود دام به منطقه برای چرا در شروع فصل چرا مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۲) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۲): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که ورود دام به منطقه زودتر از زمان مشخص شده در پروانه چرا، باعث تخریب مرتع شده و منجر به تعارض می‌گردد. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.
 - منابع طبیعی - دامدار (۲/۱۳/۲۱۲) و دامدار - منابع طبیعی (۱۳/۲/۲۱۲): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص اداره منابع طبیعی بیان می‌دارد که هر چند این تعارض دارای سطح زیادی در منطقه است، اما تا جایی که خطرات کمی متوجه مرتع گردد با دامدار مدارا می‌نمایند. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.
- ۶) زمان خروج دام (۲۱۳): بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به زمان خروج دام از منطقه تحت چرا در پایان فصل چرا مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۳) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۳): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که خروج دام از منطقه دیرتر از زمان مشخص شده در پروانه چرا، منجر به تعارض می‌گردد. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.
 - منابع طبیعی - دامدار (۲/۱۳/۲۱۳) و دامدار - منابع طبیعی (۱۳/۲/۲۱۳): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص اداره منابع طبیعی بیان می‌دارد که هر چند این تعارض دارای سطح زیادی در منطقه است اما تا جایی که خطرات کمی متوجه مرتع گردد با دامدار مدارا می‌نمایند. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.

- ۷) **تعداد دام (۲۱۴):** بیانگر دسته ای از تعارضات است که به تعداد دام در منطقه تحت چرا مربوط است. در حال حاضر به دلیل خشکسالی، بسیاری از دامداران اقدام به فروش دام، به ویژه گوسفند نموده اند لذا تعداد گوسفندان خیلی کم شده است هر چند تعداد بز و شتر تغییر چندانی نداشته است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
- **منابع طبیعی - دامدار (۲/۱۳/۲۱۴) و دامدار - منابع طبیعی (۱۳/۲/۲۱۴):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص اداره منابع طبیعی بیان می‌دارد که این تعارض دارای سطح بسیار زیادی در منطقه است اما تا جاییکه خطرات کمی متوجه مرتع گردد با دامدار مدارا می‌نمایند. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.
 - ۸) **سگ گله (۲۱۵):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به سگ گله دامداران موجود در منطقه مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۵) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۵):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که با شکار وحوش توسط سگ و نیز شکار سگ توسط پلنگ، در منطقه مواجه هستند که در سطحی متوسط دیده می‌شود. مورد دیگر اینکه اگر سگ با گرگی که دارای بیماری هاریاست درگیر شود و هار گردد، به راحتی به احشام و حتی وحوش حمله می‌نماید. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند. - ۹) **مسیر چرای دام / مسیر تردد دام (۲۱۶):** بیانگر دسته ای از تعارضات است که به مسیر چرا و تردد دام‌های موجود در منطقه مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۶) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۶):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که بهتر است که دامداران در زمان تردد نسبت به هماهنگی و تعیین وقت مشخص اقدام نمایند تا به مرتع داران موجود در مسیر تردد اطلاع رسانی گردد و نیز محیط زیست مربوطه کمتر در معرض آسیب قرار بگیرد. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند. - ۱۰) **تاسیسات ساختمانی دامدار (تاسیسات دامداری / سرپناه دامدار) (۲۱۷):** بیانگر دسته‌ای از تعارضات است که به تاسیسات ساختمانی دامداران موجود در منطقه اعم از تاسیسات دامداری و نیز سرپناه دامداران مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:
 - **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۷) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۷):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که تاسیسات ساختمانی دامدار با استفاده از سنگ،

خاک و چوب برای عشایر در بخش قشلاقی یا زمستان چر به طوری که سیمای طبیعی منطقه را به هم نزند و تصرف جدیدی نباشد، با عنوان استفاده از عرصه نه به عنوان تملک، مورد بررسی توسط کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست قرار می‌گیرد و مجوز استفاده داده می‌شود. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.

(۱۱) **دفع پسماند توسط دامدار (۲۱۷۲):** بیانگر دسته ای از تعارضات است که به دفع پسماند توسط دامداران موجود در منطقه مربوط است. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:

- **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۷۲) و دامدار - محیط زیست (۱۳/۱/۲۱۷۲):** تعارضی دو طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که اخیراً بحث رهاسازی و دیپوی فضولات حیوانی در محیط باز نیز به این تعارض افزوده شده است. دامداران سطح این تعارض را بسیار کم می‌دانند.

(۱۲) **آب شرب دام (چشمه) (۲۱۸۱):** بیانگر دسته ای از تعارضات است که به آب چشمه های موجود در منطقه که برای شرب دامها استفاده می‌شود مربوط است. در منطقه، ۱۵ چشمه وجود دارد که مورد استفاده احشام و وحوش قرار می‌گیرد. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:

- **محیط زیست - دامدار (۱/۱۳/۲۱۸۱):** تعارضی یک طرفه است. در این خصوص سازمان حفاظت محیط زیست بیان می‌کند که این تعارض بیشتر مربوط به انتقال بیماری از طریق استفاده مشترک دامها و وحوش از آب چشمه‌ها است که ممکن است بیماری دامها به وحوش منتقل شود و نیز در زمان کمبود آب، باعث مشکل برای وحوش می‌گردد. دامداران بیان می‌کنند که در این مورد هیچ تعارضی وجود ندارد.

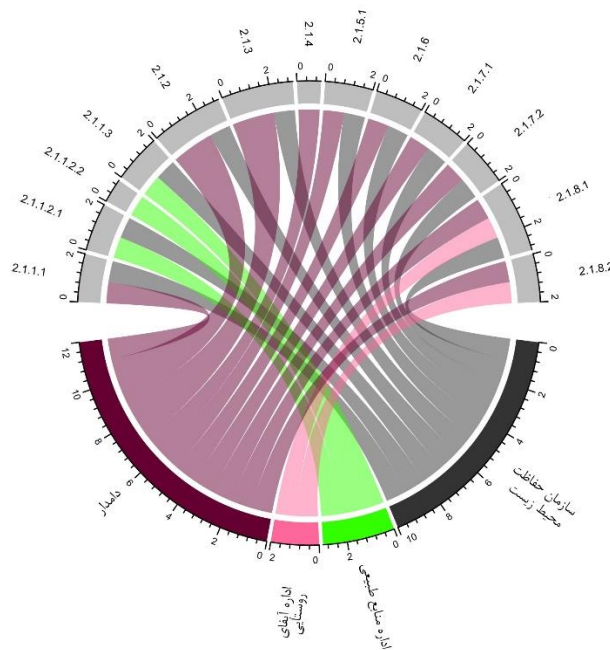
- **آبفا روستایی - دامدار (۹/۱۳/۲۱۸۱):** تعارضی یک طرفه است. در این خصوص اداره آبفا روستایی بیان می‌دارد که سطح این تعارض بسیار کم است و اگر هم مواردی پیش آید از طریق مذاکره به راحتی حل می‌شود. دامداران اعتقاد دارند که در این مورد هیچ تعارضی وجود ندارد.

- **دامدار - دامدار (گروهی دیگر) (۱۳/۱۳۱/۲۱۸۱) و دامدار (گروهی دیگر) - دامدار (۱۳۱/۱۳/۲۱۸۱):** تعارضی دو طرفه باید در نظر گرفته شود. همان گونه که مشخص است این تعارض در بین دامداران وجود دارد اما به دلیل این که نرم افزار قادر به تشخیص تفاوت در بین دو گروه از دامداران گردد؛ لذا ناچار به ارائه دو کد متفاوت برای دو گروه دامداران است، اما این دو کد متفاوت فقط در جاهایی استفاده می‌گردد که نیاز به بررسی این دو گروه با هم باشد و در سایر جاهایی که کل دامداران با سایر گروهها مقایسه گردد فقط از یک کد یعنی دامدار (کد ۱۳) استفاده خواهد شد. دامداران بیان می‌دارند که این تعارض دارای سطح اندکی است.

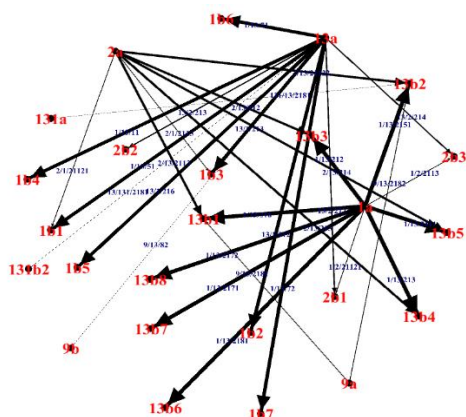
۱۳) آب شرب دام (چاه مالدار) (۲۱۸۲): بیانگر دسته ای از تعارضات است که به آب چاه‌های مالدار می‌مورد در منطقه که برای شرب دام‌ها استفاده می‌شود مربوط است. در منطقه حدود ۶۰ حلقه چاه مالدار با عمق حدوداً ۱۰ متر وجود دارد. ذی‌نفعان درگیر این تعارض در منطقه به شرح زیر هستند:

آبفا روستایی - دامدار (۹/۱۳/۲۱۸۲) و دامدار - آبفا روستایی (۱۳/۹/۲۱۸۲): تعارضی دو طرفه است. در این خصوص اداره آبفا روستایی بیان می‌دارد که سطح این تعارض بسیار کم است و اگر هم مواردی پیش آید از طریق مذاکره به راحتی حل می‌شود. دامداران اعتقاد دارند که سطح این تعارض کم است و تعارض در جایی پیش می‌آید که یک دامدار، چاه مالدار را از اداره آبفا روستایی تحویل بگیرد اما بعد، از آن به عنوان چاه کشاورزی استفاده کند.

شکل ۳، ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان و موضوعات تعارض را نشان می‌دهد. در شکل ۴ نیز ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان با یکدیگر و موضوعات مورد تعارض آنها آورده شده است.

شکل ۳- ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان و موضوعات تعارض

شکل ۴- ارتباط ذی‌نفعان / ذی‌ربطان با یکدیگر و موضوعات مورد تعارض آنها

بحث و نتیجه‌گیری

در ادامه، به خروجی‌های شاخص این تحقیق و مقایسه آنها با دیگر مطالعات مشابه انجام گرفته در سطح جهان پرداخته می‌شود:

از دیدگاه ذی‌نفعان/ذی‌ربطان موجود در منطقه در بخش حقوقی-حقوقی، سازمان حفاظت محیط زیست در تقابل با اداره منابع طبیعی است. با توجه به اینکه سازمان حفاظت محیط زیست متولی حفاظت از مناطق حفاظت شده و اداره منابع طبیعی نیز مالک آنها در کشور است، لذا این مورد دور از انتظار نیست. در غالب تحقیقات مشابه نیز این نتیجه حاصل شده است. به عنوان نمونه در تحقیقی آمده است که از دهه های گذشته، تعارضات زیادی در مناطق حفاظت شده در بین ذی‌نفعان، مانند مالکان زمین و کارشناسان سازمان‌های ذی‌نفع/ذی‌ربط در منطقه به‌وجود آمده است، به همین دلیل این نوع مناطق نیاز به مدیریت دقیق دارند (Smrekar et al., 2016).

از دیدگاه ذی‌نفعان/ذی‌ربطان موجود در منطقه در بخش حقوقی-حقوقی، سازمان حفاظت محیط زیست در تقابل با دامدار است و پس از آن اداره منابع طبیعی هم دارای چندین تعارض با دامدار است. این نتیجه نیز در غالب تحقیقات مشابه به چشم می‌خورد. تعداد زیادی از افرادی که در مناطق حفاظت شده و اطراف آن زندگی می‌کنند وابستگی فراوانی به منابع طبیعی دارند و کنار گذاشتن آنها از مدیریت منطقه، همیشه منجر به تعارض شده است (Liu et al., 2010) همچنین در تحقیقی بیان شده که تعارضات مربوط به حیات

وحش، غالباً تعارضات بین گروه‌های انسانی با اهداف مختلف مدیریت حیات وحش است. با این حال، مطالعه و مدیریت تعارضات حیات وحش غالباً بر زمینه زیست محیطی متمرکز است، بدون آنکه به اختلاف نظرهای مردم درباره این اهداف پرداخته شود (Marshal et al., 2007).

از دیدگاه ذی‌نفعان/ ذی‌ربطان موجود در منطقه در بخش حقیقی- حقوقی، دامدار در تقابل با سازمان حفاظت محیط زیست و پس از آن اداره منابع طبیعی است. با توجه به این که دامدار بیش از سایر اشخاص حقیقی به مناطق حفاظت شده از نظر مراتع و ... وابسته است، لذا این مورد، دور از انتظار نیست و در سایر تحقیقات مشابه نیز دیده می‌شود. چنانچه در تحقیقی آمده است، تمام جنبه‌های زندگی دامداری، در رابطه با دام و محیط زندگی آنها است. این سیستم تا حد زیادی به در دسترس بودن آب و توزیع و کیفیت آن و دسترسی به چراگاه بستگی دارد (Mkutu, 2000) همچنین در مطالعه‌ای دیگر بیان شده که تعارضات انسان - حیات وحش نتیجه پیامد استفاده از منابع در مناطق حفاظت شده است. چنین تعارضاتی بر تنوع زیستی تأثیر منفی می‌گذارد. حیات وحش به مردم و اموال آنها آسیب می‌رسانند و منجر به کشتن تلافی جویانه آنها توسط جوامع محلی در ۸۲٪ از مناطق حفاظت شده می‌شوند (Okech, 2011).

از دیدگاه ذی‌نفعان/ ذی‌ربطان موجود در منطقه در بخش حقیقی- حقوقی، دامدار در تقابل با دامداران دیگر است. دلیل آن، وابستگی زیاد دامدار به مناطق حفاظت شده است. در مطالعات مشابه نیز می‌توان به این نتیجه دست یافت. در یک بررسی انجام شده آمده است، مناطق حفاظت شده و نیز مناطق مجاور آن کاملاً مرتبطند، لذا تعارضات موجود در منطقه به دلیل در هم آمیختگی این دو منطقه، اجتناب‌ناپذیر است. توجه به ذی‌نفعان موجود، با در نظر گرفتن ادراکات مختلف پیرامون مزایای زندگی در مجاورت یک منطقه حفاظت شده، می‌تواند منجر به اجرای بهتر مدیریت در مناطق حفاظت شده شود (Mannetti et al., 2019). از طرفی در تحقیقی دیگر آمده که تعارض مابین دامداران داخل یک مرتع یا یک طایفه، از جمله تعارضات مهم موجود در مراتع است (Hundie, 2010).

در تعارضات چرا، مشاهده می‌شود که دامدار و سازمان حفاظت محیط زیست دارای بیشترین تعداد تعارض هستند. دامداران برای بهره‌وری و سود آوری بیشتر ناچار به تخطی از بعضی قوانین دولتی می‌گردند که این موارد منجر به تقابل این دو گروه از ذی‌نفعان/ ذی‌ربطان می‌گردد. در سایر تحقیقات صورت گرفته نیز این نتیجه دیده می‌شود. در یک بررسی بیان شده است که از آنجا که قوانین مربوط به مدیریت مناطق حفاظت شده براساس اهداف حفاظتی تعیین گردیده، لذا باعث محدودیت دسترسی به منابع طبیعی توسط روستاییان

و عشایر شده است. این قوانین در صورتی که اقتصاد و معیشت جوامع محلی را نادیده گیرند و صرفاً بر حفاظت متمرکز باشند، باعث افزایش تعارض بین انسان و حیات وحش خواهند بود (زمانی و همکاران، ۱۳۹۸).
ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی (افراد)، بیشتر دارای انگیزه تعارض فردی هستند. این مورد در سایر تحقیقات نیز به چشم می‌خورد. دلیل این امر، وابستگی شدید این افراد به منابع طبیعی برای امرار معاش است. در تحقیقی آمده که تعارض بین انسان و حیات وحش، ناشی از وجود منابع مشترک و ایجاد رقابت بر سر این منابع محدود است و زمانی که این اثرات در ارتباط با اقتصاد و معیشت مردم نگریسته شود، تبدیل به یک مورد بحث برانگیز می‌گردد (زمانی و تراهی، ۱۳۹۶). از طرفی در مطالعه‌ای دیگر بیان شده است که تعارضات یک عنصر ذاتی در ایجاد و مدیریت مناطق حفاظت شده است. حتی اگر اطلاعات کافی در مورد تعارضات در مناطق حفاظت شده وجود داشته باشد و حفاظت از آنها ده‌ها سال مورد بررسی قرار گرفته باشد، باز هم هیچ اجماعی نظری در مورد تجزیه و تحلیل تعارضات موجود و بررسی آنها وجود ندارد (Garcia – Frapolli et al., 2018).

ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقوقی، بیشتر دارای انگیزه تعارض غیر فردی هستند. دلیل این امر، وجود قوانین اجرایی سخت‌گیرانه و نیز انجام مسئولیت محول شده توسط مدیران دولتی است. این نتیجه در دیگر مطالعات نیز به دست آمده است. در یک بررسی بیان شده است که هنوز هم در آفریقا در مورد چگونگی طراحی و ارائه قوانین سازمانی مربوط به تنوع زیستی و معیشت پایدار جوامع محلی، کمبودهای یو‌جود دارد. اگر این پیچیدگی‌های قانونی باعث اولویت کمتر معیشت پایدار جوامع محلی نسبت به نگرانی‌های دیگر از حفاظت از تنوع زیستی در برنامه‌های منطقه حفاظت شده در آفریقا شود، ممکن است در آینده پشتیبانی از چنین برنامه‌هایی به میزان زیادی کاهش یابد (Petursson et al., 2011).

ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی (افراد) بیشتر به راهبرد حل تعارض مصالحه برای حل تعارضات موجود با ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقوقی اعتقاد دارند، از طرفی ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقوقی نیز بیشتر به این راهبرد برای حل مشکلات موجود با ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقوقی دیگر پایبند هستند. همانطور که گفته شد، وجود قوانین اجرایی سخت‌گیرانه باعث می‌شود که ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی تا جای ممکن خود را در برابر سازمان‌ها و ادارات دولتی قرار ندهند. از طرفی سازمان‌ها و ادارات دولتی بر خلاف تعارضاتی که با هم دارند معمولاً سعی بر مصالحه با هم می‌نمایند. در تحقیقی آمده است که عوارض جانبی ایجاد مناطق حفاظت شده، در مناطقی باعث ایجاد اقدامات تلافی‌جویانه در مردم محلی شده و منجر به خرابکاری، مانند آتش‌سوزی و آسیب رساندن به اموال منطقه، امتناع مردم محلی از فروش مواد غذایی به پرسنل منطقه حفاظت شده و در موارد شدیدتر،

قتل آنها شده است. از طرفی، جمعیت‌های محلی اقدام به نقض مقررات منطقه حفاظت شده، از طریق شکار حیوانات، قطع درختان و چرای احشام در منطقه کرده اند (Hough, 1988). یافته‌ها با نتایج تحقیق حاضر مغایرت دارد که می‌تواند به دلیل قدرت اجرائی ضعیف ارگان دولتی مربوطه در آن منطقه مورد نظر باشد. ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقوقی بیشتر به راهبرد حل تعارض رقابت در مواجهه با ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی اعتقاد دارند. وجود قوانین اجرائی سخت گیرانه و نیز انجام مسئولیت محول شده توسط مدیران دولتی، دلیل این امر است که البته در مناطق مشابه دیگری در جهان نیز این نتیجه دیده می‌شود. در این مورد می‌توان به تحقیقی اشاره کرد که بیان می‌دارد پارک ملی Digya در غنا از زمان تأسیس آن در سال ۱۹۷۱ صحنه تعارضات بین جوامع محلی و مدیران حیات وحش بوده است. این تعارضات از بازداشت مردم محلی توسط مقامات حیات وحش به دلیل ورود به پارک برای جمع‌آوری محصولات جنگلی غیر الواری، تا برخورد جدی با شکارچیان غیرمجاز، دستگیری و اخراج متهمان است که گاهی منجر به مرگ می‌شود (Ayivor et al., 2013).

با توجه به بررسی‌های انجام شده در این تحقیق، می‌توان پیشنهادهایی برای مدیریت و بهبود وضعیت منطقه حفاظت شده ارائه نمود. تغییر و بازبینی برخی از قوانین سازمان‌ها و ادارات دولتی که در منطقه حضور دارند، برای کاهش تعارضات ضروری به نظر می‌رسد و لازم است نسبت به کاهش بروکراسی‌های اداری اقدام نمود. خرید سامان‌های عرفی و اراضی کشاورزی و باغی موجود در منطقه از ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی توسط دولت، جایگزینی سامان‌های عرفی و اراضی کشاورزی و باغی موجود در منطقه با محل‌های بیرون از منطقه حفاظت شده و نیز انتقال روستا‌های موجود در منطقه به نقاط دیگر هم قطعاً به کاهش تعارضات موجود می‌انجامد. مشارکت ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی و سایر افراد بومی منطقه در سایر طرح‌های حفاظتی و مدیریتی، آموزش ذی‌نفعان/ذی‌ربطان حقیقی و سایر افراد بومی منطقه در مورد لزوم حفاظت و توسعه از منابع طبیعی و وحوش، تشکیل جلسات گروهی برای حل تعارضات موجود و همچنین استفاده از ریش سفیدان بومی منطقه برای حل تعارضات هم می‌تواند به اصلاح شرایط موجود و بهبود مدیریت منطقه منجر شود. به کارگیری محیط بانان بومی که آشنائی بهتری با سایر افراد بومی موجود در منطقه دارند نیز از راهکارهای مفید مدیریتی است که خوشبختانه مدت زیادی است که در منطقه حفاظت شده بهرام گور انجام می‌شود. در خاتمه نیز رسیدگی‌های بهداشتی به دام‌های اهلی که در منطقه حضور دارند هم باعث جلوگیری از سرایت بیماری‌های مشترک دام و وحوش به وحوش منطقه می‌گردد.

تقدیر و تشکر

به این وسیله از آقایان مهندس نبی الله مرادی معاونت محترم سازمان حفاظت محیط زیست استان فارس، مهندس جواد مهدی پور ریاست محترم اداره محیط زیست شهرستان نیریز و مهندس احمد رستگار ریاست محترم منطقه حفاظت شده بهرام گور که در انجام این تحقیق در سایر موارد اجرایی نویسندگان را یاری نمودند تشکر می‌گردد.

منابع

- دادگر مقدم، م.، خواجه دلویی، م. ۱۳۹۶. *مفاهیم پرسشنامه: روائی و پایائی، نو اندیشان آریا کهن*، ۸۸ صفحه. دیده‌بان محیط زیست و حیات وحش ایران. ۱۳۹۱. *منطقه حفاظت شده بهرام گور*. [زمان بازیابی: ۲۵ شهریور ماه ۱۴۰۰]. <http://www.iew.ir/1391/06/14/1553>
- زمانی، ن.، حاتمی، ج.، شبیری، س.م.، کیودون‌پور، ش. ۱۳۹۸. بررسی نقش آموزش محیط زیست در جوامع محلی بر کاهش تعارض انسان و حیات وحش. *فصلنامه علمی پژوهشی محیط زیست جانوری*، ۱: ۳۱-۴۰.
- زمانی، ن.، تراهی، ر. ۱۳۹۶. تاثیر آموزش محیط زیست بر کاهش تعارض انسان و حیات وحش (مطالعه موردی منطقه حفاظت شده خائیز). *فصلنامه علمی پژوهشی محیط زیست جانوری*، ۴: ۲۹-۴۰.
- عمیدی، ع.، پاشا، ع. ۱۳۸۵. روش‌های نمونه‌گیری ۱ (رشته آمار)، دانشگاه پیام نور، ۱۹۶ ص.
- قاسمی، ن. ۱۳۹۰. *مجموعه قوانین و مقررات محیط زیست ایران*، بهنامی، ۴۷۲ صفحه.
- کریمی، ر.، صالحی، م.ح.، رئیسی، ف. ۱۳۹۳. نقش تغییر کاربری مراتع تخریب شده بر برخی از ویژگی‌های کیفیت خاک در منطقه صفا شهر استان فارس. *نشریه علوم آب و خاک (علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی)*، ۶۹: ۱۳۹-۱۳۱.
- مهندسین مشاور جامع ایران. ۱۳۹۳. گزارش مطالعات مدیریت مجموعه منطقه حفاظت شده بهرام گور- پارک ملی قطرویه (استان فارس)، سازمان حفاظت محیط زیست، ۹۱ صفحه.

Ayivor, J.S., Gordon, Ch., Ntiamoa-Baidu, Y. 2013. Protected area management and livelihood conflicts in Ghana: a case study of Digya National Park. *J.PARKS*, 19(1):37-50.

Bartels, L.E. 2016. Contested Land in Loliondo: The Eastern Border of the Serengeti National Park Between Conservation, Hunting Tourism, and Pastoralism, In:

- Niewöhner J., et al. (eds.). Land Use Competition. Human-Environment Interactions, 6:149-164.
- Eshete, G., Marino, J., Sillero-Zubiri, C. 2018. Ethiopian wolves conflict with pastoralists in small Afroalpine relicts. *Afr. J. Ecol*, 56(2):368-374.
- García-Frapolli, E., Ayala-Orozco, B., Oliva, M., Smith, R.J. 2018. Different Approaches Towards the Understanding of Socio-Environmental Conflicts in Protected Areas. *J. Sustainability*, 10(7):1-17.
- Hough, J. L. 1988. Obstacles to Effective Management of Conflicts Between National Parks and Surrounding Human Communities in Developing Countries. *J. Environ. Manage*, 15(2):129-136.
- Hundai, B. 2010. Conflicts between Afar Pastoralists and their Neighbors: Triggers and Motivations. *IJCV*, 4(1):134 – 148.
- Liu, J., Ouyang, Zh., Miao, H. 2010. Environmental attitudes of stakeholders and their perceptions regarding protected area-community conflicts: A case study in China. *J. Environ. Manage*, 91 (11): 2254- 2620.
- Mannetti, L.M., Göttert, Th., Zeller, U., Esler, K. 2019. Identifying and categorizing stakeholders for protected area expansion around a national park in Namibia. *Ecol. Soc*, 24(2):1-5.
- Marshal, K., White, R., Fischer, A. 2007. Conflicts between humans over wildlife management: on the diversity of stakeholder attitudes and implications for conflict management. *Biodivers. Conserv*, 16:3129-3146.
- Massawe, G.D., Urassa, J.K. 2016. Causes and management of land conflicts in Tanzania: A Case offarmers versus pastoralists. *UongoziJ. Manag. Organ*, 27(2):45–68.
- Mkutu, K. 2000. Report of pastoralism and conflict in the Horn of Africa, University of Bradford, West Yorkshire, 45 pages.
- Mussa, M., Teka, H., Aliye, A. 2017. Indigenous conflict management and resolution mechanisms on rangelands in pastoral areas, Ethiopia. *JASD*, 9(9):112-117.
- Okech, R. 2011. Wildlife-community conflicts in conservation areas in Kenya. *AJCR*, 10(2):65-80.
- Petursson, J.G., Vedeld, P., Kaboggoza, J. 2011. Transboundary Biodiversity Management: Institutions, Local Stakeholders, and Protected Areas: A Case Study from Mt. Elgon, Uganda and Kenya. *Soc Nat Resour*, 24(12): 1304-1321.
- Rahim, M.A. 2011. Managing conflict in organizations, Transaction Publishers, 309 pages.
- Šmekar, A., Hribar, M.S., Erhartic, B. 2016. Stakeholder conflicts in the Tivoli, Rožnik Hill, and Šiška Hill Protected Landscape Area. *Acta Geogr. Slov*, 56(2):305-319.

UNDP/UNEP, 2015. Report of Natural Resources and Conflict, A Guide for Mediation Practitioners, UNDP/UNEP, Bonn, 106 pages.